

12. NASELJA VUČEDOLSKE KULTURE U VINKOVCIIMA I STARIM MIKANOVCIIMA

ERVENICA U VINKOVCIIMA

Vinkovačko područje zbog svog je povoljnog geografskog položaja bilo prostor koji je pružao idealne uvjete za naseljavanje od prapovijesti do današnjih dana. Jedno od svakako najpoznatijih nalazišta na vinkovačkom području je lokalitet u stručnoj literaturi poznat kao tel „Tržnica“ ili Vinkovci-Hotel. Lokalitet se nalazi u samom centru Vinkovaca, a njegov smještaj na lijevoj, povišenoj, obali Bosuta omogućio je idealne uvjete za naseljavanje koji se mogu pratiti još od starčevačke kulture. Prvi nalazi s ovog lokaliteta potječu još iz druge polovice 19. st. (Brunšmid 1902: 118), a veliko zaštitno iskopavanje na položaju hotela Slavonija provedeno je 1977./78. godine na površini od 2170 m² (Dimitrijević 1979: 267-341). Stratigrafska slika pokazala je naseljavanje tijekom starčevačke, vučedolske i vinkovačke kulture te lasinjsko-salkucanske i bodrogkeresturske nalaze. Prilikom urbanizacije Vinkovaca u drugoj polovici 70-ih godina te zaštitnim arheološkim istraživanjima, koja se na području grada intenzivno provode u posljednjih 50-ak godina, otkriveno je oko 12000 m² površine vučedolskog naselja, koje se rasprostiralo na dva platoa s lijeve i desne strane potoka Ervenice, dok je s južne strane naselje bilo omeđeno Bosutom (Gale 2002; Miloglav 2007; 2012a). Zahvaljujući starim vojnim kartama (Poglavlje 10) moguće je prepoznati tok potoka Ervenice koji je na području grada zasut sredinom prošlog stoljeća (Slika 39). Na nekadašnje postojanje potoka danas ukazuje samo prirodna depresija u Ulici Matije Gupca gdje je vidljiv povišeni plato koji se s jedne strane spušta prema Bosutu, a s druge strane prema nekadašnjem koritu potoka Ervenice.

Slika 39 – Položaj naselja na Ervenici (2) i tela „Tržnica“ (1) u odnosu na potok Ervenicu i rijeku Bosut
 Fig. 39 – Position of the settlement at Ervenica (2) and the ‘Tržnica’ tell (1), in relation to the Ervenica brook and the River Bosut

Područje Ervenice nalazi se na povišenom platou jugoistočno od središnjeg gradskog trga te je odavno poznato u stručnoj literaturi. Početkom prošlog stoljeća J. Brunšmid navodi kako je donji dio ulice Ervenice (danas Ulica Matije Gupca) bio naseljen već u kameno doba (Brunšmid 1902: 120). Prva sondažna istraživanja na ovom području proveo je S. Dimitrijević 1957. godine prilikom kojih je otkriveno starčevačko, sopotsko i keltsko naselje (Dimitrijević 1966: 6, 36). Nalaze vučedolske kulture S. Dimitrijević evidentira samo na položaju "Poljski jarak", koji je služio za odvod bujica i vode s ulice, a nalazi se pri kraju istočnog dijela Ervenice. To je dio Ervenice gdje se Ulica M. Gupca spaja s Bosutom (Dimitrijević 1956: 413, T. III: 1; Dimitrijević 1979a: 138, Karta II/3).

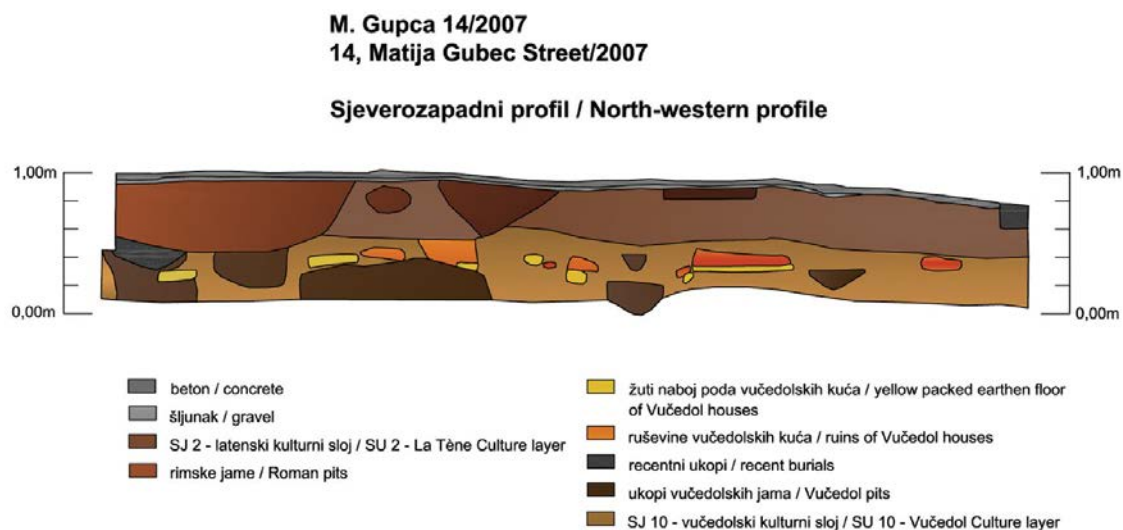
Područje Ervenice arheološki je vrlo zanimljivo, međutim moderna urbanistička izgradnja, nažalost, ne dopušta provedbu sustavnih istraživanja kako bi se do kraja upotpunila slika naseljavanja na ovom području. Manja zaštitna iskopavanja provode se već duži niz godina jer se područje Ervenice nalazi u zaštićenoj arheološkoj zoni. Takva su istraživanja uvijek kompleksna i zahtjevna jer moderna infrastruktura suvremenog grada otežava arheološka i geofizička istraživanja, a poremećena stratigrafska slika i ograničena površina istraživanja onemogućuju nam dobivanje cjelovite slike naseljavanja. S druge strane, zaštitna istraživanja jedini su način evidentiranja i dokumentiranja arheoloških nalazišta koja leže ispod današnjih suvremenih gradova te nam omogućuju da zabilježimo raster i izgled nekadašnjih naselja.

Od 90-ih godina prošlog stoljeća istraživanja na Ervenici ograničena su na manje iskopne površine prilikom izgradnje stambenih i poslovnih objekata u Ul. Matije Gupca. Tragovi vučedolskog naselja dosad su zabilježeni na kućnim brojevima od 4 do 19 (Krznarić Škrivanko 1994; Gale 2002; Miloglav 2007; 2012a) (*Slika 40*). Prema dosadašnjim istraživanjima istočnije od položaja kod k. br. 14 i 19 nisu zabilježeni tragovi naseljavanja tijekom vučedolske kulture. Dimitrijevićevi nalazi na položaju Poljski jarak zasad nam ostaju usamljeni slučajni nalazi koje ne možemo arheološki interpretirati.

Slika 40 – Istraženi položaji u Ulici M. Gupca na Ervenici u Vinkovcima
Fig. 40 – Investigated locations in Matija Gubec Street, Ervenica, in Vinkovci

Lokalitet obrađen i prikazan u ovoj knjizi istražen je 2007. godine u Ulici Matije Gupca 14 na Ervenici, a obuhvaćao je površinu od 250 m² (Krznarić Škrivanko 2008). Stratigrafska slika lokaliteta pokazala je ostatke sopotske kulture, nekoliko naseobinskih faza koje pripadaju kasnoklasičnoj vučedolskoj kulturi, tragove naseljavanja tijekom mlađeg željeznog doba te dosta uništen i poremećen rimski kulturni sloj. Iako se radi o višeslojnom lokalitetu najviše traga ostavila je upravo vučedolska kultura. Ukupno su zabilježeni ostaci 6 podnica koji su pripadali stambenim objektima, orijentacije SI-JZ, s podlogom od žute nabijene ilovače i tragovima gorenog kućnog lijepa te 14 jama i rupa za stupove. Nažalost, zbog male iskopne površine ni jedna od otkrivenih podnica nije otkopana u cijelosti jer svaka barem jednim dijelom ulazi u profil. Prema širini od oko 4,50 m odgovarale bi uobičajenoj širini kuća koje su otkopane na lokalitetu Vučedol (Forenbaher 1994). Jame su ovalnog oblika promjera od 0,5 do 2 m. Tragovi obnavljanja podnica kao i 14C datumi (*Tablica 1*) pokazuju da se radi o dvije faze naseljavanja, najvjerojatnije unutar jedne do dvije generacije (Miloglav 2012) (*Slika 41*). Slična situacija obnavljanja kućnih osnova zabilježena je i na susjednom položaju hotela Slavonija (Dimitrijević 1979: 283).

Slika 41 – Sjeverozapadni profil sonde na položaju u Ul. Matije Gupca 14 na Ervenici
Fig. 41 – North-western profile of the test pit in the position of 14 Matija Gubec Street, Ervenica.

DAMIĆA GRADINA U STARIM MIKANOVcima

Lokalitet Damića gradina nalazi se u samom centru Starih Mikanovaca, na južnim padinama Đakovačko-Vinkovačkog prapornog ravnjaka koji se blago spušta prema jugu i prelazi u savsku ravnicu. Gradina je dobila ime po nekadašnjim vlasnicima, obitelji Petričević koja je u selu nosila nadimak Damići. Lokalitet prvi put u literaturi spominje putopisac, grof Marsilije početkom 18. st. (Virč 1979), koji donosi crtež s tlocrtom i presjekom naselja s jasno vidljivim ostacima fortifikacijskog sustava koji se sastojao od opkopa i zemljanog bedema te položaj kasnosrednjovjekovne obrambene kule na južnom dijelu gradine. J. Korda također spominje lokalitet 1954. godine te piše da “se u centru diže “Damića gradina” gdje su utvrđeni ostaci neolita i latena (keltsko doba)” (Korda 1954: 81). Veliko zaštitno istraživanje proveli su arheolozi Gradskog muzeja Vinkovci 1980. godine prilikom gradnje temelja za osnovnu školu (Iskra-Janošić 1984) (*Slika 42*).

Slika 42 – Iskopavanje na Damića gradini 1980. godine
Fig. 42 – The 1980 excavation at Damića Gradina

Iskopavanje je pokazalo kontinuitet naseljavanja tijekom sopotske, badenske, vučedolske, vinkovačke i bosutske kulture, a život na gradini završava utvrđenim naseljem mlađe faze sred-njolatenskog razdoblja u drugoj polovici 1. st. pr. Kr. (Dizdar 2001; Potrebnica & Dizdar 2002). S obzirom na to da je lokacija za školu bila predviđena na istočnoj polovici gradine, na toj su strani izvršena istraživanja u pet traka širine 2 i 4 m (Slika 43).

Stari Mikanovci - Damića gradina
M 1:1000

Slika 43 – Tlocrt iskopavanja za temelje Osnovne škole
Fig. 43 – Ground plan of the excavations for the foundations of the elementary school

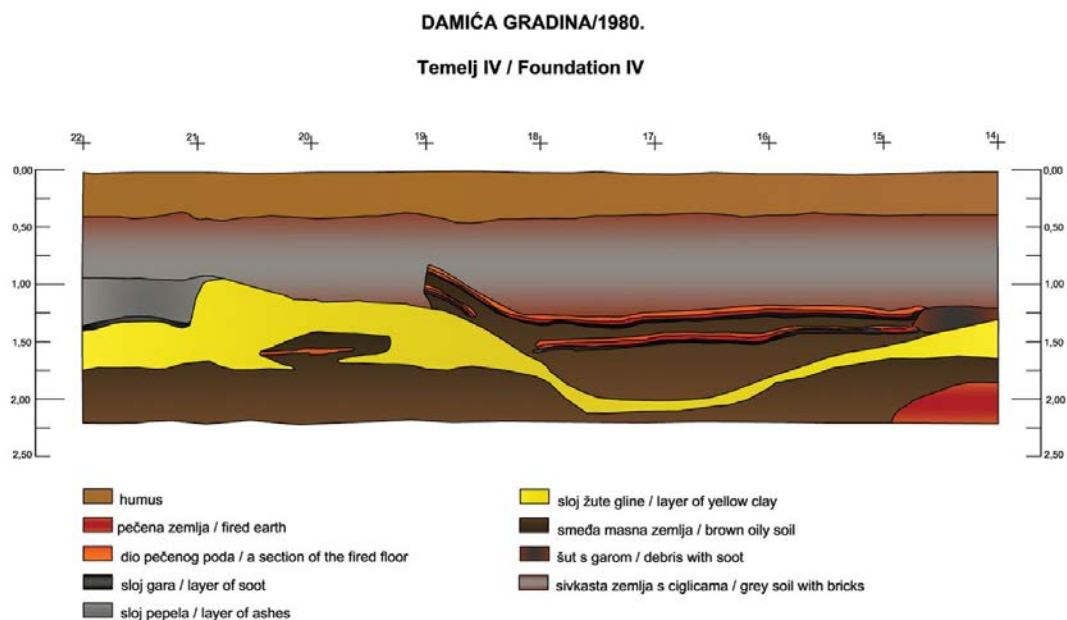
Rezultati su pokazali da je gradina imala zemljani bedem zapečen u dva nivoa, podignut u vrijeme sopotske kulture te opkop koji je vjerojatno bio povezan s potocićem koji teče s istočne strane gradine. Plato gradine kružnog je oblika promjera 117-125 m, dok je u podnožju promjera oko 170 m. Gradina se blago spušta prema jugu, relativne visine 8 m, dok je visina u sjeveroistočnom dijelu platoa preko 9 m (Iskra-Janošić 1984: 149).

S istočne strane nalazio se potok koji je punio opkop vodom, a vidljiv je i danas sa sjeveroistočne, sjeverne i sjeverozapadne strane. Ulaz na gradinu bio je s jugoistočne, najpristupačnije strane (Slika 44).

Slika 44 – Damića gradina – pogled s jugozapada. Snimljeno tijekom obilaska terena 2002. godine
Fig. 44 – Damića Gradina – view from the south-west. Photographed during a field survey in 2002

Prema dokumentaciji s istraživanja, obnavljanju podnica na istom mjestu (Slika 45) i dobivenim 14C datumima (Tablica 1) vučedolsko stanovništvo je na Damića gradini također koristilo isti prostor za naseljavanje tijekom nekoliko naraštaja.

Slika 45 – Damića gradina – južni profil temelja IV
Fig. 45 – Damića Gradina – southern profile of foundation IV

Na oba obrađena lokaliteta stratigrafski su zabilježena dva horizonta naseljavanja, odnosno dva nivoa kućnih osnova. Može se pretpostaviti da su kuće obnavljane generacijski, odnosno da je na istom mjestu živjelo nekoliko naraštaja, što je uobičajeno za razdoblje eneolitika. To bi

objasnio široki raspon dobivenih datuma i keramički materijal koji ne pokazuje velike niti znatne razlike po obrađenim stratigrafskim jedinicama. Kalibracijsko koljeno u razdoblju između 2900.-2600. g. pr. Kr. pritom svakako treba uzeti u obzir.

Vinkovci, Ervenica - Ul. M. Gupca 14 - vučedolska kultura					
Vinkovci, Ervenica – 14 Matija Gubec Street – Vučedol Culture					
Lab. Broj Lab. no.	Kontekst i materijal Context and material	δ 13 C	Datum (BP) Date (BP)	Kalibrirani datum (cal BC) Calibrated date (cal BC)	
Beta-256824	jama SJ 49 - ugljen pit SU 49 – charcoal	-24.9	4160 ±40	2 σ (95%)	1 σ (68%)
				2880-2610	2870-2840
				2600-2590	2820-2670
Beta-256822	sa podnice kuće SJ 22/23 - ugljen from the house floor SU 22/23 – charcoal	-23.9	4080 ±50	2870-2800	2840-2810
				2780-2480	2670-2570 2510-2500
Beta-256823	jama SJ 39 - ugljen pit SU 39 – charcoal	-23.4	4070 ±50	2860-2800	2840-2820
				2760-2480	2670-2560 2520-2500
Beta-279291	jama SJ 47 - kost pit SU 47 – bone	-20.8	4090 ±40	2860-2800	2840-2810
				2760-2560	2670-2570
				2530-2490	
Beta-279292	jama SJ 49 - kost pit SU 49 – bone	-20.2	4190 ±40	2890-2830	2880-2850
				2820-2630	2810-2750
					2720-2700
Damića gradina - Stari Mikanovci – badenska kultura					
Damića Gradina – Stari Mikanovci – Baden Culture					
Beta-292356	T. XIX - koštani rog Pl. XIX – antler	-21.7	4720 ±40	3630-3490	3630-3580
				3470-3370	3530-3500 3430-3380
vučedolska kultura					
Vučedol Culture					
Beta-292357	T. XLVIII - životinjski zub Pl. XLVIII – animal tooth	-20.8	4090 ±40	2860-2800	2840-2810
				2760-2560	2670-2570
				2530-2490	
Beta-290815	T. XLI - kost Pl. XLI – bone	0	4020 ±40	2630-2470	2580-2480
vinkovačka kultura					
Vinkovci Culture					
Beta-292358	T. III - koštani rog Pl. III – antler	-21.2	3850 ±40	2460-2200	2440-2420
					2400-2380
					2350-2280
					2250-2220

Tablica 1 – 14C datumi s lokaliteta na položaju M. Gupca 14 na Ervenici i Damića gradini (Uzorcji drvenog ugljena i kostiju s oba lokaliteta analizirani su u laboratoriju Beta Analytic inc., Miami, Florida)
Table 1 – Radiocarbon dates from the sites at 14 Matija Gubec Street in Ervenica and at Damića Gradina. (The charcoal and bone samples from both sites have been analysed in the laboratory of Beta Analytic inc., Miami, Florida.)